

ДЕМОНСКО НЕДЕЛО ТИТОВИХ СЛУГА

*На дан Светог Саве 1950. започето је рушење србске цркве у Баковици.
Уопште ни једна католичка црква, ни муслиманска џамија
у свој Метохији и Подримљу призренском
није ни дирнута или за профане магацине употребљена...*

Писмо Светом синоду Српске Православне Цркве

(...) Најдрастичније дивљаштво је било рушење нове цркве у вароши Баковици. Подигнута је као спомен црква погинулим ратницима у ратовима између 1912-1918. године. И кости њихове, у колико су се могле по околини покупити, пренесене су у њу. Најагилнији је био око подизања овог, како познаваоци кажу, истинског монумента и украса вароши, месни прота, покојни Лука Булатовић, који је поред цркве и сахрањен. Дошло је некима од Шиптара на ум, да се ђаурска богомоља сруши, да би се материјалом од рушевина и на њеном угледном месту подигао споменик Емину Дураку, проглашеном за шиптарског народног хероја, који је за време окупације погинуо као партизан.

(...) И сада се препричава о појави верске трпељивости старих ђаковаца приликом овог, нажалост, недела. Рушење су с планом отпочели да врше од почетка прошле 1950. године, и то баш на дан Светог Саве. Тога дана, веле, прошли су туда оца и дервиш и зачуђено питали шта се то ради. Кад су им објаснили шта је, оца се је ухватио за косу и јаукнуо као на велико зло. Прича се и то, да је било муслимана грађана, који су говорили, ако је до грађевинског материјала, што ће га добити од срушене цркве, нека нам узму две џамије, само нека за атар нашег образа не руше српску богомољу и нека нас не завађају са Србима. На оне, који су покренули ово демонско дело и знали за чији и какав рачун то чине, нису овакви разумни и и предвидљиви савети могли утицати. Они су у својој безосећајности и без стида, од цигаља порушене цркве озидали јавне нужнике. То прави муслимани не би ни помислили да учине. Вакуф је за њих светиња, ма чије вере био.

Али слуге немогуће и немислиме велике Албаније, искварене душе, другојаче на то гледају. Они су чак брутално одбили тражење удове протe Булатовића, да испод рушевина ископа и у гробље пренесе кости свога супруга, додајући јој цинички и саркастички неистину, да је она то раније већ учинила.

Рушење ово извршено је по болесним политичко-националним плановима, који се убацују из Албаније, вековне слушкиње Стамбола, а затим, иако крвљу нашег народа створене самосталне државе ступиле у најам прво бивше Аустрије, затим Италије, а сада издајнице Словенства... све у борби против нас, ослободилаца и добротвора својих.

Да ово рушење није ни последица равнодушности или чак и нерасположености према вери уопште, а само против Срба и њиховог Православља, како је то уствари, види се још и из тога, што у Баковици не само недирнуте, него у свему потпомагане постоје две римокатоличке богомоље, парохијска црква са великим торњем, који доминира над градом и масом џамијских минарета, а и манастир Св. Антона са два торња, иако је римокатолика много мање у Баковици од православних Срба. Али они су по народности Арнаути, а за велико-албанце, оно исто што и муслимани. Уопште ни једна католичка црква, ни муслиманска џамија у свој Метохији и Подримљу призренском није ни дирнута или за профане магацине употребљена... Напомињемо, да је кубе на цркви тако солидно и чврсто подигнуто да су га морали експлозивом рушити. За темеље им ни експлозив није могао помоћи, да их изваде, него су их само поравнили са земљом. (...)

Прота Стеван М. Димитријевић

15/2 VII 1951. Београд
(АрхивСинода, ф. IV, бр. 95/1951)

ПОД ВИСОКИМ ПОКРОВИТЕЛСТВОМ
Њ. В. Краљице Марије
ОДБОР ЗА ПОДИЗАЊЕ ПРАВОСЛАВНОГ ХРАМА
СПОМЕНИКА СЛОБОДЕ

Бр. _____
 193 _____ год.

Ђаковица.

ПРОЈЕКТ ХРАМА
 СВЕТЕ ТРОЈИЦЕ
 СЛОБОДЕ

Родољуби!

Благодарећи жртвима наших живих и мртвих хероја, а благословом Божијим и правдом његовом, у последњим ратовима 1912-1918 године извршило је ослобођење и уједињење Срба, Хрвата и Словенаца, и тако испунио неговни сан њихових најбољих синова.

Наш народ на путу стварања велике Југославије пролазио је кроз велика искушења и надчовечанске патње. Огроман је број оних хероја, који су жртвовали своје животе, да бисмо данас могли живети у јединству, слободи и благостању завидном од многих других народа.

Смемо ли онда наше велике жртве заборавити? Не смемо никад и никуда!

Ближи се дан 18 (5) октобра 1937 године, када се пуни двадесет пет година од објаве Балканског рата 1912 г. Наш народ дужан је сетити се тог великог и значајног дана, којим је постављен камен темеља националном ослобођењу и уједињењу скоро свих Срба, свих Хрвата и свих Словенаца у једну јединствену Краљевину Југославију.

Тај велики дан не сме нас дочекати неспремно! Не сме, нарочито нас у Метохији, Косову и Санџаку, који ни до данас нисмо успели скупити кости погинулих хероја 1912-1918 године, чије хумке на разним и многобројним бојанима ледамо разбацане и пре-

дане забораву, а чије патње душа слушамо са прекором: **Ви благудјете, нас се не сећате!**

Пуних осам година грађани вароши Ђаковице, на грађани према Албанији, прикупљали су материјална средства да би се у Ђаковици, као центру ратничких попришта, подигла у виду храма Спомен костурница, и у њој сачувале кости једног дела Косовских осветника и херојских жртва Албанске голоте-са територије реченог дела Старе Србије и северног дела суседне краљевине Албаније.

Значај и важност ове Спомен костурнице прихваћен је и на Највећем Месту, те се је у прошлој години Њено Величанство Краљица Марија благословљена примити високог покровитељства, што је и допринело, да је Одбор дошао до суме од 250.000 динара са којом су отпочели радови осмештањем камена темеља на дан 10 септембра 1936 године и изградњом грубих радова завлачно до прве осеке—српске цркве.

Храм са Костурницом пројектован је за суму од 764.000 динара, а са унутрашњим уређењем коштаће око 1.000.000 динара.

Да би се заиста ово хумано и национално дело могло остварити, пошто недостају материјална средства, као што се из горњег види—Одбор се овим обраћа свим родољубима и родољубивим: хуманим, национално-истинским, просветним, културним и привредним Друштвима и Удружењима; свим државним и самоуправниим институцијама у нашој великој Богом благословљеној Краљевини Југославији, да му притекну у помоћ и са најмањим прилогом. Тиме би се одужили сенима једног дела наших погинулих Хероја—Косовских Осветника.

Подигнимо заједнички и сложено, без разлике на вероисповест и пасменску припадност, овај видни споменик „Дом умрлих“ и „Дом живих“. Обавезно и мушкар, како доликује нашој Нацији одвојено „лепу“ од својих доходака по примеру сироте удовице из Јешвићевских прича, да би земља могла бити остварена у овогодишњој летњој сезони и прослава двадесетогодишњица ослобођења овамошњих крајева овим „Спомеником слободе“—жагосава. Храм је символ Слободе и Албанске Голоте.

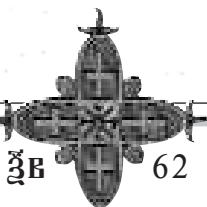
Прослаavimo двадесетогодишњицу нашег ослобођења и уједињења—државног битисања, не само лепом речју, него и делом. Сви људи све могу, а добро чинити никад није доста!

Дародавци: су Прилогници од 1—500, Утемељачи од 500—1000, Добротвори од 1000—2000, Велики добротвори од 2000 и више динара.

Наш законит речун код филијале Поштанекс штетницис у Скопљу бр. 82402 на адресу: „Друштво за подизање православног Храма Споменика Слободе у Ђаковици“.

Секретар,
 Рад. Ј. Милутиновић, с. р.
 управник основне школе.

Председник одбора,
 протејерсј
 Лука Л. Булатовић, с. р.
 парох Ђаковички.

Патријарху Српском Г. Викентију 28. јуна 1951.

Предмет: Реферат поводом порушене нове цркве-спомен костурнице у Ђаковници.

Осећам се принуђеним да Вашој Светости лично и писмено, попут наших старих патријараха, изложим право стање ствари како је у Метохији, на основу мојих запажања специјално у Ђаковници и уопште, где сам ове године провео извесно време, и то како следи:

Многобројна литература (*Плач Старе Србије*, Серафима Ристића) и многе друге, дневна штампа наша и страних земаља јасан је доказ колико је стало Српски народ Косова и Метохије жртва грубим тамањењем: многобројних живота, пљачке имовине, насиља разнога вида, паљеvine домова, цркава и манастира, једном речју крвоштвима каква нису запамтиле и најудаљеније историје света од обесних анационалних елемената под владавином турске управе. Зулум, јаук и лелек поробљене српске раје, уцељене и огрезле у ропству, достигли су своју кулминацију до дана када је тај бол саосетио и вас слободни наш народ у Србији и Црној Гори да устану на оружје и путем своје оружане силе и савезника издествују ратом 1912. год. победоносну славу, раскину петовековне ропске ланце и ослободе своју браћу по крви и вери осветивши *Косово* и пале јунаке, витезове, велможе и великане државне на бојном пољу на *Видовдан* 15. јуна 1389. године.

Позната српска широкогрудост није изазивала жудњу за осветом иза ослобођења, у смислу оне народне: „Око за око, зуб за зуб“, већ напротив, том обесном елементу пружила је могућност поправке, подизање културно преко школа и разних друштава, све у корист братске заједнице, да живе у љубави и слози с нама. Дакле, све те разне међусобне зађевице, произашле из тих многобројних жртава из ропства, бачене су у заборав. (...) На жалост, ту пружену руку помирења анационални елементи нису схватили као општу благодет, него више као немоћ, неспособност наших власти да управљају, па су одмах после извесног времена отпочели својим акцијама 1915. г. стари занат, да поново нападају, убијају, пљачкају Српски народ; пробудио им се стари инстинкт за осветом. Ово како онда кад смо имали нашу управу, тако и приликом повлачења српске војске и народа у албанске гудуре 1915. године.

Кад ни то није било довољно, после I светског рата 1921-22. год. створили су качачку акцију на бази убијања и пљачке, којом је грдни наш свет платио главом, све док је није војска сузбила. Интересантно, чим су они иза тога

поново осетили дату слободу, створили су илегалну терористичку организацију, злогласни по нас „Косовски комитет“, по чијим директивама је сачињен списак по коме су почели убијати наше људе од положаја (Јера Малишић, председник сеоске општине среза пећског; Мираш Божовић, из Ђаковнице и многи други), који је списак открио у истрази тадашњи државни тужилац у Пећи.

(...) У окупационом времену II Светског рата сви ови анационални елементи попалили су долове наших насељеника, опљачкали их, опустошили све што се њиховим именом назвало, силовали женски свет, принудно их натерали у збег да иду у свој завичајни крај, да се врате тамо одакле су дошли, не дајући им понети са собом ни минимум хране, веша, одела, те су голи и боси сачињавали читаве редове збегова, напуштајући тај крај у коме су двадесет година стицали своју имовину, долазећи незнано где у вртлог ратних чељусти непријатеља. Уједно нису остали дужни ни према старомештанима Србима, колико су их побили, тукли и опљачкали за време окупације.

(...) Иза ослобођења 1944. год. ми смо опет свеколике претрпљене муке, жртве, непријатности, трзавице, страх, невоље у разним облицима бацили у заборав, да би „јовананово“, што каже наш народ, створили између нас братство-јединство дајући им као мањинама Космета, чак се може рећи, претерано велики број школа, већи и од саме Албаније која би им отворила да је пуким случајем она заузела ове крајеве, јер не би била у могућности издржавати толики број школа колико они данас уживају у нашој држави, у циљу њиховог културног развика, како би заједно с нама подигли свој заостали елемент и то у нашој слободној земљи и нашем националном крају.

Међутим, шта се збива: док се ми с једне стране показујемо према њима хумани, човечни, у правом смислу као људи, дотле с друге стране они нам поткопавају јаму у рођеној нашој држави, рушењем цркава и споменика. Оно што непријатељ окупатор није хтео учинити, ето извршили су они, ти анационални елементи, порушили нам и тај заостали, осми по реду у срезу ђаковичком, споменик – цркву костурницу у Ђаковници. Грађевина је била од тврдог материјала, са пет кубета и костурницом за смештај 400 сандука костију свих палих бораца од ратова 1912. год. па све до данас, за ослобођење среза ђаковичког, једно потпуно ремек дело,

модерно, у духу данашње технике. Тај споменик је био грађен и довршен 1936-39. године у грубим радовима, требало је још малтерисање и освећење, па да црква проради.

Таква велелепна црква-споменик, у вредности више од два милиона динара, парала је очи њиховом фанатизму, којег се анационални елементи тога краја не могу никад ослободити. Чисто из тих разлога уопште и политичних напосе, да се не види да има Срба у Баковици, успели су свој гњев искалити према нашој светињи да је поруше, почев од Св. Саве 1949. год. па за годину дана, до скоро истог дана 1950. год. и то не циглу по циглу, како се обично руше грађевине, већ на један разбојнички и варварски начин – минама, којима су руковали специјални стручњаци доведени из оближњег рудника „Деве“. Ваздушни притисак цигле је дизао на великој висини, да би затим падале на кровове кућа и доле на земљу по улицама.

(...) Да би рушење цркве на неки начин камуфлирали, одбацујући од себе сваки приговор и сумњу, тобож да нису они изазвали, измислили су начин како да извргну право чињенично стање, на име као да је српски народ то тржио.

(...) У Баковици имају муслимани 18 џамија и 12 текија, католици две-три цркве, а православни свега једну поменућу малу црквицу, величине 48,5 м. и ту недовршену нову цркву споменикостурницу. Од времена ослобођења од Турака 1912. год. па до данашњег дана, никоме није пало на ум да тражи рушење ма чије богомоље, док ето шта нам ти анационалисти учинише, представљајући се кобајаги комунистима који не трпе богомоље, док ни једну од својих, интересантно, не порушише, нити ма кад од ослобођења 1944. год. покушавају да то учине.

Дату им аутономију Косовско-Метохијске области, узели су врло погрешно и произвољно, као да су држава у држави, да им је све у моћи учинити што год желе у корист својих националних послова. (...) Данас злоупотребом своје власти они тероришу и турски елемент код нас-турску мањину, јер не дозвољавају да деца похађају турске школе, нпр. у Пећи... Тако су они радили и са нашом српском децом за време окупације I и II светског рата... Ту асимилацију, одрођавање и иселјавање они знају добро како се то врши. (...)

Јован Глигоријевић^{)}, судија у пензији,*

Београд, Краља Милутина 16/3
(Архива Синода Ф, VI бр. 95/1951)

Приредио, *Милорад Д. ГЛИГОРИЈЕВИЋ*

О Т П И С

вајном академику Д. Ковачевићу и сличнима

Моја кућа је у Ратковцу¹⁾

Јабуре и вучјак Рис

Ријечима мога ђеда

Шаљем ти сад отпис

„Ђецо моја Метохију

Рачунајте светом тајном

Нијесмо на ливади

Но крвавом пољу трајном“

Очигледно у полому

Да свој трбух само видиш

Кад се сретнеш са Матијом

Да се мало ти постидиш

Чудес поље стољећима

Српског рода крв квари

За здравље је твоје боље

Шетај само по Звездари

Исидора наша драга

Преврће се још у гробу

Како ли си приграбио

Њену кућу радну собу

Врати златни крст Лазара

Добијен у Грачаници

Онај новац од награде

Подај пећкој сиротици

Види се то из тебе

Суза мајке ти не значи

Твоје одвећ празно слово

О мачков реп окачи

Ранко БИНОВИЋ

¹⁾ Ратковац, насеље у општини Ораховац, Косово и Метохија, Република Србија.

^{*)} Јован Глигоријевић, из Србске улице, рођен и умро у Баковици. (прим. прир.)

